

ЁШЛАР ТАРБИЯСИ ВА МАЪНАВИЙ КАМОЛОТИ МАСАЛАСИ

Ашурова Махбуба Ахтамовна

Бухоро давлат университети Қатағон қурбонлари
хотираси музейи ходими,
Ислом тарихи ва манбашунослиги, фалсафа
кафедраси мустақил тадқиқотчиси

Ёшлар тарбияси ва маънавий камолоти масаласида музей–туризм ўзаро алоқаси алоҳида аҳамият касб этади. Ёш авлоднинг музейларга туристик саёҳатлар доирасида ташриф буюриши уларда тарихий хотира, миллий ғурур ва маданий меросга ҳурмат туйғуларини шакллантиради. Бу эса ижтимоий барқарорлик ва маънавий ривожланишнинг муҳим шarti ҳисобланади. Фалсафий жиҳатдан олганда, музей макони ёшлар учун ўтмиш, бугун ва келажак ўртасидаги маънавий кўприк вазифасини бажаради.

Музейлар фаолиятини туризм билан боғлашда келажак истиқболлари ҳам кенгдир. Глобаллашув шароитида рақамли туризм, маданий стартаплар, креатив индустриялар билан интеграция музейларнинг янги ривожланиш босқичини белгилаб беради. Ўзбекистонда бу йўналишдаги имкониятлардан тўлиқ фойдаланиш учун илмий асосланган концепциялар, амалий механизмлар ва институционал ислоҳотлар зарур. Бу эса музейшунослик, туризм ва ижтимоий-фалсафий тадқиқотларнинг ўзаро уйғунлигини талаб этади.

Музейлар орқали туризмни ривожлантириш Янги Ўзбекистонда нафақат иқтисодий ўсиш, балки маданий юксалиш ва маънавий барқарорликни таъминлашга хизмат қилувчи муҳим омил сифатида намоён бўлади. Бу жараённинг самарадорлиги эса музейларнинг жамият ҳаётидаги

Ўрнини тўғри англаш, уларни замонавий талаблар асосида ривожлантириш ва туризм тизими билан узвий боғлашга боғлиқдир. Музейлар фаолиятидан туризмни ривожлантиришда фойдаланиш масаласини янада чуқурроқ таҳлил қилиш, ушбу жараённинг институционал асосларини кўриб чиқишни тақозо этади. Институционал нуқтаи назардан, музейлар давлат, жамият ва бозор механизмлари ўртасидаги ўзаро алоқани таъминловчи ўзига хос майдон сифатида намоён бўлади. Туризм соҳаси билан боғлиқ қарорлар қабул қилишда музейлар фаолиятини мувофиқлаштириш, меъёрий-ҳуқуқий база ва бошқарув механизмларини такомиллаштириш муҳим аҳамият касб этади. Агар ушбу соҳада институционал уйғунлик таъминланмаса, музейлар туризм жараёнида ўз салоҳиятини тўлиқ намоён қила олмайди.

Ўзбекистонда музейлар ва туризм соҳаси фаолиятини мувофиқлаштиришда давлат бошқаруви органларининг роли алоҳида аҳамиятга эга. Давлат томонидан қабул қилинаётган концепция ва дастурларда музейлар туризм инфратузилмасининг ажралмас қисми сифатида белгилаб қўйилиши ушбу йўналишнинг стратегик аҳамиятини кўрсатади. Маҳаллий ҳокимият органлари даражасида музейларни ҳудудий туризм дастурларига жалб этиш, улар атрофида хизмат кўрсатиш соҳаларини ривожлантириш орқали ҳудудий иқтисодий ўсишга эришиш мумкин.

Музейлар фаолиятидан туризмда фойдаланишда жамоатчилик иштироки ҳам муҳим омил ҳисобланади. Маҳаллий аҳолининг музейларга нисбатан муносабати, уларни ўз маданий макони сифатида қабул қилиши туризмнинг барқарор ривожланишига ижобий таъсир кўрсатади. Агар музейлар фақат туристлар учун мўлжалланган объект сифатида қолиб кетса,

улар жамият ҳаётидан узилиб қолиши мумкин. Шу сабабли музейларда маҳаллий аҳоли учун маданий тадбирлар, очик кунлар, таълимий дастурлар ташкил этиш орқали жамоатчилик билан мулоқотни кучайтириш лозим.

Фалсафий жиҳатдан олганда, музейлар орқали туризмни ривожлантириш масаласи жамиятда маданий қадриятларни қайта англаш жараёни билан боғлиқ. Туризм таъсирида музей экспозициялари нафақат тарихий воқеликларни акс эттиради, балки уларни замонавий маъно билан бойитади. Бу жараёнда ўтмиш ва ҳозирги кун ўртасида диалог вужудга келади, инсон ўз тарихига янги нуқтаи назар билан қарай бошлайди. Ана шу диалог маданий ривожланишнинг фалсафий асосини ташкил этади.

Музейлар фаолиятида тадқиқот ва илмий ишлар ҳам туризм билан уйғун ҳолда ривожланиши лозим. Илмий тадқиқотларга асосланган экспозициялар туристлар учун ишончли ва мазмунли ахборот манбаи бўлади. Шу билан бирга, илмий фаолият музейларнинг нуфузини оширади, уларни фақат кўргазма макони эмас, балки билим ва тафаккур марказига айлантиради. Бу ҳолат туризмнинг маърифий йўналишини ривожлантиришда алоҳида аҳамият касб этади.

Шунингдек, музейлар ва хусусий сектор ўртасидаги ҳамкорлик масаласи ҳам долзарб ҳисобланади. Хусусий инвестицияларни жалб этиш, давлат-хусусий шериклик механизмларини жорий этиш музей инфратузилмасини яхшилаш, хизматлар сифатини ошириш имконини беради. Бироқ бу жараёнда маданий меросни асраш тамойиллари устувор бўлиши шарт. Фалсафий нуқтаи назардан, бу ерда иқтисодий манфаат ва маънавий масъулият ўртасидаги мувозанат масаласи намоён бўлади.

Музейлар орқали туризмни ривожлантиришнинг яна бир муҳим жиҳати маданий хилма-хилликни сақлаш ва уни тарғиб этишдир. Ўзбекистон кўп асрлик тарих давомида турли цивилизациялар, маданият ва динлар ўзаро таъсир этган макон сифатида шаклланган. Музейлар айнан шу хилма-хилликни намоён этувчи институтлардир. Туризм орқали бу хилма-хилликни тўғри ва илмий асосда тақдим этиш жаҳон ҳамжамиятида Ўзбекистоннинг маданий ўрнини мустаҳкамлайди.

Музейлар негизида туристик маконни шакллантириш масаласи музей–туризм муносабатларини янада кенг қамровда англашни талаб этади. Туристик макон фақат географик ҳудуд эмас, балки маданий, маънавий ва ижтимоий муносабатлар мужассамлашган тизимдир. Музейлар ана шу тизимнинг маънавий маркази сифатида хизмат қилади. Агар музей атрофида меъморий ёдгорликлар, анъанавий ҳунармандчилик марказлари, миллий таомлар, маданий тадбирлар уйғун ҳолда ташкил этилса, у ҳудуд яхлит туристик маконга айланади. Бу ҳолат туристик тажрибани чуқурлаштиради ва уни мазмунан бойитади.

Ўзбекистонда айрим тарихий шаҳарлар мисолида музей–шаҳар–турист модели шаклланиб бормоқда. Самарқанд, Бухоро ва Хива шаҳарларида музейлар нафақат алоҳида объект, балки бутун шаҳар маданий муҳитини белгилаб берувчи омил сифатида намоён бўлмоқда. Бу шаҳарларда музейлар тарихи меъморий ёдгорликлар, зиёратгоҳлар ва замонавий инфратузилма билан уйғун ҳолда туристик маршрутларнинг асосини ташкил этади. Фалсафий нуқтаи назардан, бундай модел ўтмиш ва ҳозирги куннинг бир маконда бирлашувини ифода этади.

Ички туризмни ривожлантиришда музейлар алоҳида аҳамият касб этади. Кўп ҳолларда музейлар фақат хорижий туристлар учун мўлжалланган деган тасаввур мавжуд бўлади. Аммо ички туризмни фаоллаштириш, аҳолининг ўз тарихи ва маданий мероси билан яқиндан танишишини таъминлаш музейлар фаолиятининг муҳим вазифасидир. Ички туризм орқали музейларга бўлган ижтимоий эҳтиёж ортади, жамиятда маданий онг ва фуқаролик масъулияти мустаҳкамланади.

Музейлар орқали ички ва ташқи туризм ўртасидаги мувозанатни таъминлаш ҳам долзарб масала ҳисобланади. Агар музейлар фақат ташқи туризм талабларига мослаштирилса, улар миллий мазмундан узоқлашиб кетиш хавфи пайдо бўлади. Аксинча, фақат ички аудиторияга йўналтирилган музейлар халқаро туристлар учун жозибадорлигини йўқотиши мумкин. Шу сабабли музей экспозициялари ва хизматлари икки йўналиш талабларини ҳисобга олган ҳолда шакллантирилиши лозим. Бу ҳолат фалсафий жиҳатдан универсаллик ва миллийлик ўртасидаги яна бир мувозанат масаласини кўрсатади.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. The importance of developing the spiritual and moral competence of young people // *International Journal of Pedagogics*. – 2025. – Vol. 5, No. 3. – P. 21–23.
2. Хусейнова А. А. Влияние результатов независимого оценивания на учебную мотивацию обучающихся // *Молодой исследователь Дона*. – 2021. – №. 4 (31). – С. 147-150.
3. Chorjeva M. INKLYUZIV TAFAKKUR—JAMIYATNING BARQAROR RIVOJLANISHINING FALSAFIY ASOSI // *Ижтимоий-гуманитар фанларнинг*

долзарб муаммолари Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук
Actual Problems of Humanities and Social Sciences. – 2025. – Т. 5. – №. 9s. – С.
245-249.

4. Абдужалилов Б. ЁШЛАР МАЪНАВИЯТИНИ
ШАКЛЛАНТИРИШНИНГ ЎЗИГА ҲОС ЖИҲАТЛАРИ //А ИLM. – С. 41.